

EZ VILÁGI HIVSÁGOS GAZDAGSÁG SZERETETI.

— Jezsuita iskolai dráma-tervezet 1705-ből. —

A sárospataki református főiskola könyvtárában lévő *Collectio Fiisianában* a 9-ik darab: egy 4-rét, két számozatlan levélnyi kézirat 1705-ből, melyet Szombathi János, a gyűjtemény címelőző lapján így ír le: »Ez világi hívságos gazdagság szeretetinek előadása, az Nemes és Nemzetes sárospataki pápista oskolában tanuló iffjúság által, 1705-dik esztendőben. Drama comicum (!) manuscriptum.«

E dráma-tervezetet, dr. Rupp úr előbbi közleménye alkalmából, jónak látom ezúttal közzétenni. Címét említi dr. Nagy Sándor is (*Magyar Könyvszemle.* 1884. 53. l.); abban azonban téved, hogy ez »teljes szövegű kéziratban lévő tanodai dráma« lenne. A következőkben egész terjedelmében közlöm a kéziratot, melyből kitűnik, hogy ez voltaképp csak dráma-tervezet, vagy »dráma-programm,« a mint dr. Nagy Sándor nevezte volt az efféléket.

Nincs semmi hamisb mint a pénzt szeretni, mert ez az ő lelkét is áruban bocsátja. Eccle. cap. 10. 4.10.

Az kik ez világi hívságos gazdagságot igen szeretik és anyira keresik, hogy nemcsak a jóságos (!) cselekedetét érette hátra teszik, sőt néha gyermekeiket és magokat is szörnyű halállal kegyetlenül e világból kivégzik.

Melynek így történt dolga, az Nemes és Nemzetes sárospataki pápista oskolában tanuló iffúságtól rövideden előhozatik 1705-dik esztendőben februárnak 24. napján.

ELŐL JÁRÓ BESZÉD.

Az Auri cupido, Avaritia, Cura, folyamodnak az Mammon Istenhez, hogy őket kincsekre igazítsa, és mikor nagy szorgalmatossággal ásnák a kő sziklákat, oda öttetnek (!), el vesznek.

Első kimenetel.

Hyppolitus gyermekségétől fogvást idegen országokon hadakban bujdosván, megunta: és haza készöl sok kincsel.

Második kimenetel.

Hyppolitus képiben más, egy Cyralus¹ nevű katona megyen attyának házához, hogy ő volna fia, magát téteti, allitván (!) azt felöle hogy megholt.

Harmadik kimentel.

Hyppolitus hazájában érkezik és véletlenül ismeretlen, öcsire talál és tudakozza atyát, anyát, és azoknak házát.

Negyedik kimentel.

Az öcse meg jelenti jóakaróinak, ismerőinek Hyppolitus bátya haza jövetelét, de atyának, anyának nem agya értékekre.

Ötödik kimentel.

Hyppolitus jön az atya házához és senki meg nem ismervén őtet szálást ot mint idegen kér.

¹ Világosan így írva.

Hatodik kimenetel.

Tanácsot tart az atya s anyja Hyppolitusnak miként ölyék meg mint ismétlent a hozzájuk adott sok pénzért.

Hetedik kimenetel.

Más nap reggel mégyen az öcse, ismérőinek társaival bátya látogatására s kérdezi és elragagyák őtet.

Nyolczadik kimenetel.

Meg isméri Pandocheus az atya meg nevezet jedéről (!), hogy az akit öltek feleségével edgyöt az ő elbujdosot fiok volt, és onnan vett gyötrelmekben meg ölik magokot mind a ketten.

Befejezés.

Ez világi minden hívságos kincsnek gazdagságnak szorgalmas keresése egy szomorú énekkel voltaképpen meg mutattatik miben álljon és kárhosztatik.

BALLAGI ALADÁR.

MISZTTÓTFALUSI KIS MIKLÓS VÉGRENDELETE.

1702. febr. 17.

Én miszt-tótfalusi Kis Miklós előttem viselvén halandóságotam, kiváltképen pedig e mostani romlott állapotomban igen közel látván hozzám a halált, jövendőbéli jó rend végett kevés bonumimból tészek ilyen dispositiót.

Elsőben is minthogy kedves hitestársam mind annakelőtte, mind pedig kiváltképen a mostani hosszas nyomoruságomban mellettem lévén, körülöttem való dajkálkodásával hozzám hűségét eléggé megmutatta, és nem kétlem, hogy ennekutánna is azt ne követné; azért nékie legáлом ezeket in particulari, Székely Máriának tudniillik:

1. A szebbik tudniillik Blavianus atlast neki hagyom, in tomis undecim.
2. A képes könyvet, in folio maiori.
3. A Kádártól vött hátulsó házamat.
4. A tordai szőlőm árában a mennyi bort adtak és adnak, övé legyen.
5. Az Enyeden való peres házamért, szőlemért ha ötven forintot adnak, a feleségem legyen azzal contenta; ha pedig elperelheti, Szikra István uram lévén prókátorom és Dobai János uram plenipotentiariusom, lássa, ő reá szálljon.
6. A bolton kívül a mi könyveim vannak, ugymint a középső boltban való fekete bürös ládában és itt a házban a thekácskában, és ugyan a házban való usualis egyéb könyvek (melyeket is most die 9. Februarii laistráltunk)¹ nékie maradjanak.

Ez felett minden egyéb jószágomnak felét nékie hagyom, maradván a többi a gyermekeknek Juczinak és Annisnak.

Ha pedig történnék, hogy azok ő előtte meghalának, eo casu contentálja feleségem atyámfiat, így: a testvér hugomnak Fülekinének lévén egy gyermek leánykája az anyjától árván maradt, annak hagyok ötszáz forintot (i. e. fl. 500), ugymint ha a két leánykám meghalna, a feleségem úgy adja meg azon summát;

¹ Sajnos, e lajstrom nincs a végrendelet mellett.

ha pedig az én maradékim élnek, és amaz árva húgom is férjhez menő lészen, az én haeresim proportionaliter kétszáz forintokat (i. e. fl. 200) fizessenek néki, úgy hogy kiházásítására hozzá illendő tisztességes ruházatot csináltassanak azon pénzből, és a több részét adják avagy szolgáltatassák kezében férhez menése után. E pedig megadódván, ha a feleségem maradna utól, a több háromszáz forintot is adja avagy szolgáltatassa kezéhez. A több atyámfiak is hogy ne háborgassák feleségemet (ha tudnillik ő maradna utól), elégedjenek meg azzal, ha excontentáltatnak ilyenképen: heted ízig való atyámfiak (a kik mutathatják igaz vérségeket akképen osztozván) hétszáz forintokat (i. e. fl. 700) vegyenek, úgy hogy ezen pénzt megosztó istenes tanács igazítsa úgy a dolgot, hogy a közelebb való atyámfiainak többeske jusson. Ha pedig leányim férhez mennek és sine semine deficiálnának, azok tartozzanak azon hétszáz forintnak felét proportionaliter letenni atyámfiainak, a kikre szállottak leányim után bonumim: a felét pedig a feleségem tartozzék letenni nekik. Ezent kell érteni a feljebb említett kis húgom felől is a nékie deputált háromszáz (i. e. fl. 300) aránt. De ha leányim élnek, avagy maradékjokat hagyván halnak meg, tehát ezeket az atyámfiakat semmi se illesse; mert a mim van, acquisitum és szüleiőről, avagy atyámfiairól semmi sem maradt reám, hanem minden ott engem illető örökségemet hagytam testvér atyámfiának Fülekinének urastól.

Itt pedig meg kell érteni, hogy Füleki sógorom nekem adós lévén százhetvenhét forintokkal (i. e. fl. 177), annak másfél százát exigálják a megnevezett atyafiak Füleki sógoromon avagy posteritásin, a kire az ő bonumi maradnak, és e hijjával vegyék itt fel a hétszáz (i. e. fl. 700) forintokat pénzü, nem örökségül. Mely osztozásban Füleki sógor is vagy maradéki, mint közelebb való atyafi, részes lehessen azon megnevezett atyafiak között. Ezt pedig meg kell tudni, hogy Ferencz mester a molnár lévén kezes a bátyáért husz forintig (i. e. fl. 20) énnékem, azon pénzt tudják részébe az atyafiak és úgy itt annál kevesebbet vehetnek fel.

Itt pedig jól meg kell érteni, hogy a mely hétszáz forintokat közönségesen atyámfiainak, és háromszáz forintokat Füleki Istvänné húgom leánykájának hagyok, míg isten kegyelmességéből az én két leánykám élnek s istentől magzatokkal és maradékokkal megáldatnak, addig se feleségem, se az én leányim vagy azoknak maradékok a megirt két rendbéli summát ne tartozzanak az én atyámfiainak megadni, hanem, a mint feljebb is megíratott, per seminis defectum in earum posteritatum kívánhassák azokat az én atyámfiak azoktól, a kikre deveniálnának az én javaim, úgy mindazonáltal, hogyha javaim abban a quantumban, a melyben Isten kegyelméből most találtatnak, ugymint circiter tízezer forintokig (i. e. fl. 10,000), az alatt nem kevesednének, úgy adattassék ki nekik a megirt két rendbéli summa; ha pedig a jó isten tetszéséből mostan maradandó javaim kissebb quantumra szállanának, ahoképest a mint akkor találtatnának gyermekim kezektől elmaradó javaim, légyen proportionaliter atyámfiainak is a megirt summákról való excontentatiójok, úgy hogy ha akkor félelmyi javaim találtatnának csak, a megirt summáknak is csak felével tartozzanak javaimban való successorim az atyámfiainak; ha pedig több avagy kevesebb, a szerint légyen az excontentatió is proportiója.

Ezt is hátra nem hagyván, hogy valamiket feleségemnek specificce külön szakasztva hagytam, azt akarom, hogy azokon olyan szabados dispositiója

lehesse, hogy azokhoz még gyermekim is és azoknak maradéki édes anyok szabados dispositiója ellen ne praetendálhassanak, hanem adhassa, hagyhassa, legálhassa, valakinek akarja. Az több egyéb részében jutandó javaimat is pedig, mind a mellyek dimidietas szerint feleségemnek jutándanak, mind pedig (ha a jó istennek úgy tetszik) gyermekim sine haeredibus deficiálván, valami az ő részek szerint való jókból feleségemre redeálna, mind azokat is olyan libera dispositióval hagyom feleségemnek, hogy senki is atyámfiai közzül az ő nékiek oda feljebb specificált kiadandó részeken kívül semmit is ne praetendálhassanak, hanem azokat is, az én gyermekimnek maradékjok nem maradván, valakiknek akarja, szabadosan adhassa, hagyhassa és legálhassa. Feleségem is pedig az én gyermekimnek, avagy azoknak maradékjoknak is életekben az ő jussok ellen semminémű örökségeimet hírek és akaratjok nélkül másoknak el ne idegeníthesse.

Az mi a kolosvári házam dolgát illeti, ha isten gyermekimet annyira neveli, hogy házasságot érnek és édes anyokkal a magoknak jutandó fele részében csendesen és békében meg nem alkhatnának s együtt nem lakhatnának, szabadsága légyen a feleségemnek reá, hogy őket az ő nékiek jutandó részekből jó és istenes becsű szerint kifizethesse, és míg él szabadosan és békeségesen birhassa s lakhassa. Feleségem pedig meghalván, s az én gyermekim avagy azoknak maradékjok megmaradván, feleségem után a proprietatis ius azoké legyen és immediate succedáljanak benne. Bota Márton és Takács István szomszédságiban való felső majorban s kertben is életéig a feleségemet leányim ne hábor-gassák.

Ezen dispositiómat pedig és testamentomomat noha gyarló tagaimnak erőtelenségek miatt magam kezeimmel nem subscribálhattam, mindazonáltal ép elmével s élő nyelvvel az ide alább coramizáló becsületes emberek előtt úgy adtam ki, és olyan authentiájunak akarom mindenektől esmértetni és tartatni, mintha tulajdon magam kezemmel irtam és subscribáltam volna; mellyet ezen becsületes emberek is hogy hiték szerint coramizáljanak, subscribáljanak és megpecsételjenek, kívánom és akarom.

Datum in civitate Kolosvár die 17. Februarii anno Christi 1702.

Hogy ezen testamentumát az fenn megírt becsületes urunk s atyánkfia mi előttünk mindenkben e szerént celebrálta, maga élő nyelvvel és ép elmével bizonságot tévén róla, mi is keresztyéni hitünk és jó lelkünk ismereti szerént tészünk bizonságot róla tulajdon kezünk írása és pecsétünk által. Anno, die locoque in praenotatis, ac aedibus eiusdem domini disponentis.

Csepregi T. Mihály,

a kolosvári orth. ref. ecclesiának egyik tanítója m. pr. (l. s.)

Laki Péter,

kolosvári centumvir és kolosmonostori conventualis requisitor m. pr. (l. s.)

Harasztkereki Péter,

Kolosvár várossa hütös számvevője és divisorja m. pr. (l. s.)

Telegdi Pap Sámuel,

a kolosvári ref. typographia egyik cultora m. pr. (l. s.)

Az orsz. ltár kolosmonostori conv. osztályában »Testam. K. nro 13« jelzetű eredetiről.

BARABÁS SAMU.

VERSEGI VÉDEKEZÉSE SZEITZ ÉS ALEXOVITS ELLEN.

(Praes. die 21. Maji 1792.)

ad Nro. 6053. 792.

RÖVID FELELET A SZEMÉLYI GYALÁZÁSOKRA,

melyekkel engemet a Magyar- és Erdélyország rövid ismeretének, és a Könyvek szabados olvasásának szerzői illetnek.

Budáról. Májusnak 15-dik napján. T. P. Leo Saitz a *Magyar- és Erdélyországnak rövid ismeretében*, és T. P. Alexovits expaulinus a *Könyvek szabados olvasásáról* személyemnek és erkölcsömnek legyalázásai mellett, *Millóthoz* függesztett *értekezéseimről* úgy beszélének, mint egy veszedelmes könyvről, mely a religiyót megtámadja. Sőt ezen két szent Atyák a papi és iskolabeli feljebbvalóságoknál, a mint hírét hallottam, némely mozdulásokat is tettek a végre, hogy könyvem megbélyegeztessen. Meg nem szűnnek pedig mindeddig agyarkodni; és valahol lehet, nevem ellen mocskos híreket hintegetnek.

Hogy értekezéseim azt, a mit az okos és józan gondolkozású világ religiyójának ösmer, meg nem támadgyák: kitetszik csak onnan is, hogy ezek a királyi censurának engedelmevel nyomtatódtak ki, melynek instructiójában főczikkely az: hogy semmit sajtó alá ne bocsásson, a mi a religiyóval ellenkezik. *Praesentáltatott* a kézírás a bécsi censurának die 24. Aprilis 1790. Az engedelem pedig alá iratott, nem *csak* a censor ur által, amint az *isméretnek* szerzője Pesten hireztelte, hanem a secretarius ur által is, die 30. Aprilis 1790. Ezt akárki vagy nálam, vagy a censurának jegyzőkönyvében, ha tetszik megláthattya, és igazmondásomról magát meggyőzheti.

A szent Atyáknak rágalalmazása tehát helytelen; okát pedig, melyre való nézve történt, a világnak ama része, mely a fanatizmusnak történeteiben járatos, könnyen által láthattya.

A mi a személyi gyalázásokat illeti: a rágalmozók ellen, és a mocskolódó könyvszerzők ellen nincs még a mi országunkban büntető törvény; és így azt lehetne talán következtetni: hogy az ilyen embereken a megbántatott rész saját hatalmával vehet elégtételt. De vallyon kicsodást? A reánk rohanó gyilkost megölhettyük. A vitézek és nemesek az ő hasonló rangú rágalmozóiktól fegyveres kézzel kívánhatnak, az alább valókon pedig bortal vehetnek elégtételt. A keresztény morális, melyet Saitz és Alexovits atyák legalább prédikállanak, azt mondja: 1-ször) hogy a *bécsület* egydivatú az *élettel*; 2-ször) hogy a rágalmozó valóságos *moralis* gyilkosságot követ el; 3-ször) hogy a rágalmozás *lélekölő bűn* még akkor is, mikor a rágalmozó igazat mond; annyival inkább tehát, mint a mi esetünkben, mikor költ. — Addig is tehát, míg a mocskolódó írók ellen az országtól büntető törvény nem hozattatik, miért ne volna szabad őket, mint böcsületbéli gyilkosokat, elégtétel gyanánt, legalább megbotozni?

Az én böcsületem abból az *ítéletből* áll, melyet rólam a józan gondokozású és nemes szívű emberek ejtenek. Ezekről én bizonyosan tudom, hogy a többször említett szent Atyáknak rágalmozási miatt, róllam való böcsös itéleteiket meg nem változtatták; mivel tudják, hogy az igazság hirdetői ellen a fanatizmusnak egyetlenegy fegyvere mindenkor a sült hazugságokból összeférczelt rágalmozás volt, és — az is leszen. Böcsületem — tehát fönn marad, bárha még százszor

annyi mocskokat költsenek is ellenem e *jó lelkiismeretű felebaráti szeretettel teljes és szelíd szívű* szent Atyák; a kik már most teljes érdemet tettek arra, hogy egészen magokra vehessék azt a jegyzést, melyet én Millótomnak 2. részében a 425. oldalon tettem; s melyben rövideden *mind* össze foglaltatik, a mit még az ellenem ejtett mocskolódásokra felelhetnek.

Csak azon egy környülállás, hogy e szent Atyák az ő neveiket, mint egyéb írók szokták, könyvekben ki nem teszik, és magokat a rágalmozások szerzőinek nyíltan vallani nem merészlik; bizonyos jele annak, hogy lepecsédnek. Az *igazság* mindenkor *nyílt homlokkal* szokott a világ előtt megjelenni.

T. P. Alexovits azt veti leginkább szememre, hogy *értekezéseimet* más könyvekből szedtem; azután pedig, hogy ezen könyveket meg nem neveztem. A mi az elsőt illeti, a historicus a történeteket saját ujjából nem szophattya; és ha maga gondolná ki, mesélő volna és nem történetíró. De még az egyébféle *jó* könyvek is többnyire mind másokból vannak össze szedve; egynehány új találmányokat, új gondolatokat, vagy új fordulásokat kivévén, melyek által az írók még az *idegent* is *sajátjokká* teszik. A mi a másodikat illeti: azt a könyvet, melynek elhallgatását szememre veti, azért nem neveztem meg, mivel a régi képeket ez is *Montfauconnak megfajított régiségeiből* kölcsönözte, és így ő maga nem originalis forrás. *Montfaucon*, mint első forrást, melyből ő merített, megnevezi e könyvnek szerzője, és az olvasót reá igazítja. Én tehát a németre fordított és egy úri embertől kölcsön vett *Montfaucon* kinyomoztam, és értekezéseimben ezen authort, mint originalis forrást, *híven* meg is neveztem. A szent Atyának e gyalázása is tehát helytelen. Azért nem neveztem meg *másodszor* azt a könyvet, melynek elhallgatását szememre veti, mivel abban, azokon kívül, a miket belőle, vagy inkább ő utánna *Montfauconból* kivontam, sok egyéb dolgok olvastatnak, a melyek a gyengéket megtántoríthatnák. Ezek közül sokan a könyvet még nem ismerték: ha tehát azt megneveztem volna, ismeretessé tettem volna előttük, és szíveikben kárt tehettem volna. Bár P. Alexovits is meggondolta volna ezt, és legalább úgy takarta volna el könyvében a veszedelmes könyveknek neveit, valamint magáét a titulus lapján eltakarta.

Egy helyen csúfolódó és comicus hanggal, mely egy íróban mindenkor rossz character-t jelent, az astronomiában való tudományomat gúnyolja. Én az astronomiából professiót nem csinállok, sem vele sehol nem dicsekedek: de hogy e tudománynak azon részében, mely a physicához tartozik, járatlan nem vagyok, ezt mások jobban tudják, mint T. P. Alexovits, a ki engemet azóta, hogy szerzetünk felbontatott, kivált tudományimra nézve, melyeknek gyűjtésében napönként fáradozok, nem ismér; és erre nézve egyáltalában bíró sem lehet.

Egész könyve ezen szent Atyának a philosophusok czáfolásából, azaz: *személyi gyalázásokból* áll. Nem hiszem azonban, hogy valamelyiknek írásait olvasta volna; mely vélekedésemnek bizonyítására csak egyetlen egy okot hozok elő. — *Horus* ellen kimondhatatlanul rosszat ír; teljes erővel viaskodik vele; számtalan helyeit kicitálja; sőt még az editiót is megnevezi, *mellyel*, úgymond, *ő él*. Kicsoda ne esküdne meg reá, hogy e czáfoló a *Horust* minden bizonnal olvasta, és többször olvasta? Én pedig azt merészlem állítani, hogy nem olvasta. Mert könyvének 12. oldalán így beszél felőle: »*Horus költött név. Írta pedig . . . Vunsch Erneszt János, . . . a mint megmutatta . . . Weissbach ur, exjezso-vita sat.*« Ezen mondas tökéletesen hasonlít ehhez: »*Íltás költött név. Mert ezen*

epopœal nem Íliás írta, hanem Homerus. « Azt véli tudnillik mindeddig T. P. Alexovits, hogy *Horus* az authornak oly költött neve, mint *Ignáczi* vagy *Máriafi*, melyek alatt a mi magyar *Don Kisótlunk* vitézkedik. Ha pedig csak két vagy három levelet olvasott volna e könyvből, melyet megczáfolni akar, bizonyosan tudná, hogy *Horus* nem költött név, és hogy nem az authornak, hanem egy egyiptomi istenségnek, úgymint e könyv tárgyának a neve, melyről *Vunsch*, vagy akárki egyéb, mint Homerus az íliumi hadakozásról, értekezik. Kitészik ebből, hogy a szent Atya még az én értekezéseimet sem olvasta, melyekből *legalább ezt* megtanulhatta volna.

Vélekedésemet tovább, hogy ezen czáfoló a Horust, valamint a többi philosophusoknak írásait, nem olvasta, sőt, kivévén talán ama keveseket, melyek deákra volnának fordítva, nem is olvashatta, azzal is megerősíthetem, mivel bizonyosan tudom, hogy a czáfoló németül, annyival inkább pedig francziául, sem nem beszél, sem nem ért.

E rövid védelmezést megkívánta tőlem a tisztelet, melylyel a publicumnak rólam való becses várakozásihoz viseltetek. Ez az első és utolsó, a mit az efféle mocskolódásokra nyilván felelek, s míg magamat azzal vígasztalom, hogy

Pascitur in vivis Livor : post fata quiescit,
Cum suus ex merito quemque tuetur honos ;

elővett munkáimat félbeszakasztás nélkül folytatom, és a védíráásokra az időt többé nem vesztegetem : és ezt annyival inkább, mivel ezentúl az efféle mocskolódásokért más móddal szerezhetek magamnak elégtételt.

Jelentem ezen alkalmatossággal, a minden tiszteletreméltó publicumnak azt is, hogy Millótnak harmadik részét nemsokára közre bocsátom, és hogy a protestans urak közül találtam már egy olyan férfiút, a ki a Protestans Ecclesiának Történeteit, melyeket Christiani úr Millóthoz függesztett, magyarra fordítsa. Így tehát Millótnak német kiadásából semmi ki nem marad ; sőt azt, ha szükségesnek látom, még jegyzéseimmel vagy értekezéseimmel is, valamint eddig, azután is megvilágosítom.

Versegi Ferencz. «

Consulta Cancellaria aul. Hungarica
non admittitur. 22. Junii 1792.

J. N. v. *Birckenstock* mp.
Non admittitur impressio.

(Versegitől sajátkezűleg írt eredetije hg. Eszterházy kismartoni könyvtárának 9553. sz. colligatumban.)

DR. MERÉNYI LAJOS.

SZIGLIGETI ÖNÉLETRAJZÁHOZ.

Lectori salutem.

Születtem 1814. Márt. havában N.-Várad-Olasziban. Mikor haltam meg? . . . kegyes olvasó, te jobban tudod, mint én. Apám Szathmáry Elek, tehát nem Szigligeti, ügyvéd volt, anyám pedig Szerepi Kelemen Katalin. Harmadik gyermek voltam, apám, midőn rám gondolt, alkalmasint azt hívé, omne trinum perfectum, de véletlenül még öt gyermekkel áldotta meg az ég, s hozzá kevés

vagyonnal. Oskoláimat majd mind Váradon végeztem, s bár mindenkől eminen-tiával, csak akkor vettem észre, hogy mit sem tudok. Hanem nyolcz év alatt diákul mégis megtanultam, hála istennek! Oh, sok hasznát is vettem később, midőn francziául tanultam! — Apám előbb pappá szánt, de látván, hogy e dicső pályához sem eléggé szent, sem eléggé erkölcstelen nem vagyok, mérnök-ségre csapott. E végre Vargha János kir. mérnök és a Körös-szabályozásnál igazgató mellett (mint némely szófáragók mondanák, gyakornokoskodtam) voltam két évig lánczot húzó. Aztán Pestre jöttem — kedves Julcsámat, kit három évig oly forrón, oly tisztán szerettem, könyözönben hagyván, de Pesten azonnal felejtven s általa is nemsokára felejtetven, mert csakhamar férjhez ment, pedig hogy imádtuk egymást! — Szóval 1834-ben Pesten voltam mérnöki okle-velet érdemlendő. — Irkálni már 1831-ben kezdettem, s többé föl sem hagyha-ték vele; ehhez hívebb voltam, mint Julcsámhoz. Miket írtam össze, annak tudása kit fogna érdekelni? midőn már magam sem tudom; volt eszem, hogy a lán-goknak áldozzam: bár később azt tettem volna némely színművemmel, a helyett, hogy örökítendő, kinyomatám. A kik költöttek valaha, tudják, miféle kórság ezen vizibetegség, melyből bajos gyógyulni; tudják, mi édes álom ez, melyből szinte lehetetlen ébredni; álomkórság ez, melyben öntudat nélkül a háztetőkre s. a. t. mászunk: részemről most is benne szenvedek s csak a halállal gyógyulok. Most figyelem, uraim! nagy, váratlan fordulat következik!

Ha azt mondom, hogy a színészethez már gyermekkoromban rendkívüli hajlamot érzettem, biz isten! nem hazudok. Tizenkét éves koromban elkezdém a szénapadon a diszitményeket festeni; s a kocsiszímben szinpadot emelvén (vagy költőileg: oltárt Thaliának!) hatalmasan extemporizáltunk. Emlékszem, physicus koromban is játsztunk vagy háromszor; de meg is szidott ám érte publice a philosophiae professor!! Tehát, mint mondom, ily szinpadi vonzalmak rég csiráztak lelkemben, s Pestre jöven, csakhamar virágozni és gyümölcsözni, s a fáról lepotyogni is kezdenek. Mérnök-tanuló koromban Pestről gyakran átjártam Budára a derék Kántornét, Megyerit, Bartát nézni. Ekkor tájban szár-nyalt Pesten, hogy a nemz. színészetet megalapítandó, országos színház építendő; szóval a nemzeti színház eszméje forrott. Már vonzalmam s e remény hamar lángra gyújtott, s Fáy Endre igazgatónál (bár ő maradt volna végeslenvégig! Most 1841-ben vagyunk, de ne legyek jós, ha azt mondom, hogy a színházi ügy rothadásnak indult, s ha valami energicus igazgatás közbe nem vág s új röptet nem ad, végkép alábukik!) jelentém magamat színészújonczul. Ezen derék hazafi tán más tisztább szemüvegen nézte a magyar színészetet, eleinte le akart beszélni; de én tündérpalotát láttam, s nem hagyék addig békét, míg föl nem vett a budai színházhoz 1834. Aug. 15. — Mi előítélettel voltunk, kedves hazámfiak, a színészet iránt, elég legyen említenem, hogy apám ügyvéd (s kik ismerik, tudják), világ fia, szabadelmű, midőn hallá, hogy *komédiás* lettem, azt írta, hogy feljő Pestre és föbelő (a mi azonban, hála isten, nem történt meg, s csak vaktöltés volt) és megtiltá keményen, nehogy nevét merjem használni: Igy lettem Szathmáry Józsefből előbb csak Szigligeti, azután — ki anabaptizált, magam sem tudom, — Szigligeti Edvárd. Később, év mulva, megbékültem ugyan apámmal, de bár unszolt, nevemet vissza nem cseréltem többé. Ki tán azt véli, hogy egykor reméltem nagy színészsé lehetni, nem csalódik; de ez azon pálya, melyen nagy önérzet s nagy szellemi erő mellett is, ha nem járul hozzá még

valami, alig vergődhetni a középszerűségig. Ezt mindinkább tapasztaltam magamon; s a színészi tanulmányokat, melyeket alaposan tanulgattam, mindinkább mellőzve, majdnem egészen a drámai költészethez szegődtem.

Első színművem »Mégjászott cselek« Budán 1835 Márt. 23-dikán adattott, s tudja isten, most magam is csudálom, de a közönség tetszéssel fogadta. Azonban mindenre, a mi szent, kérem a maradékot, el ne olvassa, bár az Aca-démia kéziratárában találtatik, a színi küldöttség által elfogadott színművek közt; mert sem irántam, sem az akkori közönség iránt nem igen különös véleményyt fog táplálni. Elégettem volna régen, de nem szabad, nem enyém, a tudós társaságé. Második színművem »Frangepán Erzsébet« is Budán adatott; s bár véleményem szerint az elsőnél jobb volt, dicsőségesen megbukott, s én boszúmban a szent inquisitio által a máglyára kárhoztattam. Harmadik színművem »Dienes, vagy a királyi ebéd« volt. Miután Budán többször s a pesti német színpadon is adtuk, adatása kegyelmesen betiltatott. A nemzeti színpadon eddigelé adattak: Vazul. Gyászvitézek. Pókaiak. Aba. Romilda. Cillei Fridrik. Micbán családja. Rózsa. Ál Endre. Fölöttük itélni, más dolga, én csak azt akarom megjegyezni, hogy némelyeket közölők szándékom idővel újra dolgozni, s ez annak jele, hogy éppen nem vagyok velök megelegetve: de annyi önérzettel bírok, hogy pályaválasztásomat sohasem bántam meg; ha isten éltet, másféle művekkel zárom be pályámat, mint kezdém, főkép, ha a vas szükség nem nyomand annyira, mint most.

Hogy ne feledjem, 1839 Aug. 8-dikán nőül vevém Sperling Fánit, s már két leányka (Mari, Nina) apjának hiszem magamat, s örömem nőttön nő. Aca-démiai lev. taggá pedig 1840-ben választatám. Mint hallom, egyik párt legfőbb kivétele az volt ellenem, hogy színész vagyok. Ezt nekik apámért megbocsátom. Irtam Pesten, mikor megéltém 1841. Máj. 20-dikán.

Szigligeti.

Szigligeti Eduard.¹

Igaz neve *Szathmáry*. Született Nagy-Várad-Olasziban 1814, Mártiusban. Apja *Elek*, ügyvéd, anyja *Szerepi Kelemen Katalin*; mindketten élnek. Oskoláit Váradon végzette, a negyediket kivéve, melyet Temesvárott járt. 1832-től *Vargha János* kir. mérnök mellett a Körösszabályozásnál mérnöki gyakorlaton volt, melyet végezvén, 1834-ben Pestre jött mérnöki oklevelet érdemlendő; de ellent nem állhatván régibb vonzalmainak, Augustusban a budai színésztársasághoz szegődött, s ennek következtében, családi viszonyok miatt álnevet kellett fölvennie, melylyel most is él. Azóta folyvást ezen középponti magyar színtársaság híve volt, jelenleg is a nemzeti színház színésztagja. — Első színműve: »*Mégjászott cselek*« a budai színpadon adatott 1835. Mart. 25-dikén; s eddigelé következő eredeti művei fordultak meg a magyar színpadon: *Frangepán Erzsébet*; *Dienes*, vagy a *Királyi ebéd*; *Vazul*; *Gyászvitézek*; *Pókaiak*; *Aba*; *Romilda*; *Cillei Fridrik* (Frangepán Erzsébet új kidolgozása); *Micbán családja*; *Rózsa*; *Ál Endre*. 1838-ban pesti tisztelői kinyomaták »*Gyászvitézek*« című színművét, s az egész kiadáson kívül emlékpéldánnyal ajándékozák meg. Ugyanazon évben kolozsvári tisztelői emlékül ezüst tollat küldöttek. 1840-ben társaitól, a nemzeti

¹ 1846-ban adta be.

színház tagjaitól, emlékül ezüst billikomot kapott; s elnyervén ez évben »Rózsa« című vígjátékával a drámai első díjt, a magyar tudós társaságtól levelező taggá választatott. Nyomatásban megjelentek tőle *a) Dienes*, vagy *Királyi ebéd*. Szomorújáték 5 felvonásban. Írta Szigligeti. Közrebocsátá Pály Elek; magyar színész-társaság igazgatója. Esztergami Beimel J. betűivel. 8-adrét 59 lap. *b) Gyász utézek*. Eredeti dráma 4 felvonásban. Írta Szigligeti. Pesten, Fűskúti Landerer Lajosnál. 1838. 18-adrét. 100 lap. *c) Szigligeti eredeti színművei. Pókaiak. Vazul. Aba*. Pesten, Fűskúti Landerer Lajosnál. 1839. 8-adrét 356 lap. *d) Michán családja*. Eredeti dráma 3 felvonásban, előjátékkal. Írta Szigligeti. Fűskúti Landerer Lajosnál 1840. 18-adrét. 113 lap. *e) Romilda*.⁷Eredeti szomorújáték 3 felvonásban. Írta Szigligeti. Nagy Ignác színműtára 1 kötet 5. füzeté. *f) Cillei Friderik*. Eredeti dráma 9 felvonásban. Írta Szigligeti. Nagy Ignác színműtára 2 kötet. 18. szám. *g) Rózsa*. Vígjáték 3 felvonásban. Írta Szigligeti. A m. t. t. eredeti játékszínének 8. kötete. Budán a magyar kir. egyetem betűivel. 1840. 12-adrét. — (?) lap. *h) Ál Endre*. Eredeti dráma 4 szakaszban. Írta Szigligeti. Fűskúti Landerer Lajosnál. 1841. 12-adrét. 137 lap.

Magyarra fordított következő színműveket, a m. t. t. színi küldöttsége által elfogadottakat: 1. *III. Henrik és udvara*. Dumastól. 2. *Marion de Lorme*. Hugo Viktortól. 3. *Saracen*. Dumastól. 5. *Rikárd vándor élete*. O'Keefe Johntól. 6. *Párisi naplopó*. Dunkel kidolgozása után. 7. *Veszedelemes nagynéne*. Albinitől. 8. *Miért?* Lecroi és Anicet munkája. 9. *Svéd Krisztina*. Vogeltől. 10. *Bujdosó koesija*. Mellville és d'Aubigni munkája. 11. *Partjáró leánya*. Sheridan Knowtes után.

Az akadémia levéltárából. — Közli

SZILY KÁLMÁN.

SZEMERE MIKLÓS KÉT LEVELE PAJOR ISTVÁNHOZ.

I.

April 29. 1868.

Kedves Pistám!

Rusticus exspectat dum defluat amnis stb. Miklós pedig azt várja, mikor küldi már meg Pista barátja az ígért absolutonalist? Vagy tán Eötvös J., azaz most már fia s vője, még se tisztázták le terhökét?

Ha szinte le nem tisztázták volna is, légy mentő paizsunk kérlek mindhármunk részéről. Mert, mint fogod is tudni, május 13-ra újra megidézttünk a B.-Gyarmati t.-szék elé s hármunk nevét is ott látom a többi incattusok között. — Hárítsd el tehát kérlek befolyásoddal fejünkről a bajt, s ezt — ha már Eötvösök is lefizették — természetesen: absolutonalisoddal háríthatod el, véggképen. Oldoztassunk fel már valahára; te vagy a mi megbízottunk, Maecenásunk, őrszablyánk, amen!

Be unom én az ily pörös ügyekbeni kinlódást! Még akkor is kinomra volna, ha én volnék a nyertes fél, annyival inkább mert vesztő fél vagyok.

Quid agunt Musae? Erányomban régtől óta hallgatnak. Azaz firkálok biz én olykor, de táskámban raboskodnak, lapokba nem küldöm. E politikai zajban, zürben csak politikai vers érdeklí a hungarikalis olvasó közönséget, Űstökös, B. Miska, Borsszem Jankó et similia,

Minap, azaz bizony már jó régen: Mocsáry Gáborné (Szemere Zsuzsi) rokonom (atyja atyám testvére volt) írta a többi közt hozzám, hogy azon testvér Madácsok — ugymond — kikkel több év előtt házánál összejöttem, már szinte elhaltak. Rokonai voltak ezek Madách Imrének? Vagy tán csak mint asszony szokta, Zsuzsánna rokonom írta hibásan nevöket. Emlékezem, hogy az idősebb testvér magasabb fiatal ember volt s Bach alatt sz. biró, a fiatalabb közép-szer magasságu s élczelő, ironikus. — Ismerem én megyétekből Vörös Józsit is. Él-e még? mert ő már vén Miklós barátodnál is korosabb legény. Midőn jogász volt a híres Kövy alatt Patakon, egy szálláson laktunk. Meg is látogattam volt egyszer Horpácson s Sontagh Palit. De ennek már sok éve. Akkor még anyja is élt s egy koros leánytestvére. Patakon én igen szerettem ezt a Józsit, egész más lelkületű ember volt ő akkor; most nem találom benne a régít. Az egykor nyájas, vig fiatal ember helyett, komoly sőt pedant öreg embert találtam. Apollóban czimborádban: bennem, ki tudja, nem ilyenre fogsz-e találni csak pár év mulva is, ha addig nem veted rá fejedet, hogy még egyszer megkísértsd e tót falu felé zarándokolni. Koros ficzkónál már egy év is rontó sárkány, végig karmolász kedélyünkön, lelkünkön, leharapja a jókedv fülét, a csapongó vidám szeszély farkát. S még ahoz egy démon rakonczátlankodik most hazaszerte, a — szélütés, egyszerre főbe kopintja ugy a szárazat mint kövéret, — egyszer csak azt hallod, hogy versgyártó barátodat is nyakoncsipte, s akkor aztán kereshted a lasztóczy gödrös temetőben!

Igen vágnék (tán: »vágynám«, nemde szigoru grammatikus barátom?) Pestre menni, — szegény Szemere Bertát látni még egyszer. Mint hallok, már csak pár hó élete. Lehet hogy rám sem ismerne, mert, mint hallok, odáig van már, s nem öröm csak fájdalom volna fölkeresnem, — de még is óhajtanám látni. Leánya volt nálam néhány hó előtt s kis fia. Nos, aztán nehány baloldaliakkal is (a jobboldaliakat vigyék el a manók!) megismerkedni. De tégedet azért ne vigyen el a manó, sőt hozzon hozzám a barátság angyala. Dixi!

Isten, a magyarok istene (ki e dicső magyar kormány alatt alszik) veled, édes Pistám!

Szerető barátod

Szemere Miklós:

U. i. Azért említém csak Eötvöst, mert Sontagh Tivadar azt írta (már pár vagy több hó előtt), hogy az én tartozásomat egészen kielégítette. Ugy emlékezem, hogy 275 o. é. forintban. — S mivel arra kértem őt, hogy az eladott koziskai (?) kis birtok árából az Eötvösökre menendő részt ne is küldje el nekik, (irtam ezt az Eötvös fiának is, hogy ne is kérje, hanem igyekezzék szabadulni terhétől) — hanem egyenesen fizesse nektek, — azt hiszem oda is fizette. De lehet, hogy Eötvösök még nem tisztázhatták le egészen, mert Tivadarnak a vevő még eddig csak a birtok fele árát fizette le...

Ha — mint terveztetik — Lasztóczyhoz közel, alig félmértföldnyire fog menni a vaspálya egyik ága (Kassáról), akkor igen megkönnyül utunk, most egész Tokajig kell fáradnunk. — Be derék volna, ha hozzátok is vasut vinne!

II.

November 7, 1873.

Kedves Pistám!

Korom, jó adag életuntság, kezem reszketése, sőt olykor görcs ujjaimban — még röstebb levélíróvá tették Miklós barátodat, mint volt is. Minap valóban méltán s fájón lakolt röstségem: egy biharmegyei barátom szives levelére nem kevesebb mint egy egész évig készülvén több izben válaszolni, végre valahára csakugyan lekörmöltem válaszómat, s képzeld! levelem azon hátirattal borítékán küldetett neje által vissza: hogy férjét levelem odaérkezte előtt 3 nappal temette el. Korombeli idős ember volt már s pataki studens korom ótai barátom.

Röstségem s korom daczára is hosszas barangolást tettem mult évben. Chyzer Kornél nevű megyei főorvosunkkal együtt, mintegy harmadfél hó alatt (szeptember elején indulva) bejártam: Bukarestet, Várnát, Konstantinápolyt, Athent, Nápolyt, Rómát, Florenczet, Bolognát, Velenczét, Triesztet; — a főbb pontokat említve csupán. Turin is egyik főczélunk volt, de Rómába érve a »nervus rerum gerendarum« nagyon fogyóban volt már s Turin nagyon oldalt, félreesve utunktól. E télen készülök oda Mednyánszky Sándorral (szélbali képviselő), kit orvosa Olaszhonba hajt telni, de az országgyűlés miatt kétes, mikor indulhatunk. Kossuth nem többé Turinban, de hozzá másfél negyed órányira egy villában lakik.

Addig készültem Kossuthhoz is, hogy szépen megelőzőtt egyik névrokonom. Az öreg Szemere Miklós helyett tehát a fiatal Szemere Miklós (e 18 éves öcsém szinte Miklós) látogatta meg Kossuthot. Genfből indulva haza — ejtette utba Turint.

Pistukám! én körülbelül olyformán teszek most veled, mint pataki gyerek studens koromban a chria írásszabályainál tettem, a legelső pont t. i. a »benevolentiae captatio« volt. Ki akartam én így érdemelni előbb a feljebbi rövid irkafirkával jóakarodat, s úgy lépni át baráti kérésemre. T. i., édes barátom, eladván hármunk (én, sógorom s testvérbátyám gyermekei) Kis-Körös mellett fekvő ugynevezett bócsai homokpusztánkat Sárkány József nevű ottani birtokosnak, — az öszveg végső részletét birói kézbe tette le, mert — ugymond — e pusztára az ottani telekkönyvbe 1800 o. é. forint van betáblázva. E teher már egy év óta tartja függőben a véglefizetést. Ki tette e betáblázást? Bekény János — mint irta — *nem*, s elismeri hogy a Beniczky perbeli terhünk lefizettetett általunk; Beniczky Márton s e pert vitt ügyvédje elhaltak, a Beniczky fiai pedig nem tudják — mint mondják — ki táblázta be ez öszveget, attyok-e, az ügyvéd-e? s hogy az említett perben terhünket letisztáztuk-e vagy nem? s ennélfogva nem mozdulhatnak. Csak a kezeidbe küldött absolutionalis nyugtákkal bizonyíthatjuk be tehát, hogy mind Beniczky (mert eleinte amaz, később ez volt a felperes) teljesen ki vannak elégítve. Légy szives tehát kedvesem, mielőbb visszaküldeni dőcéinkat, sőt (habár már pár év előtti leveledben is megirtad, hogy a gyarmati t.-szék által ujabban is feloldoztattunk) a t.-széktől is vennéd ki — ha ez ügyben szükségesnek látod részünkre — az elismervényt.

Felkerestem Sárkány (a vevőnk) levelét s ebből látom, hogy nem, mint feljebb irtam, 1800, de 3000 van betáblázva. — Mint fogsz te activus ügyes ember *ezen* csodálkozni, szinte képzelem! t. i. feledékenységgem, s mindazzal

mi anyagi — még ha tüzként égetné is lelkemet, — nem gondolásommal. Biz e levelet is régesrégén megírhattam — helyesben: családom s gyermekeim iránti kötelesség lett volna megírnom, — de ez az én mindent holnapra halasztó bűnös röstségem untalan opponens botot emel ellenem. Ut figura docet, így vagyok (s voltam mindég) írói pályámmal is. Ötszáz évre volna nekem szükségem arra, hogy annyit írjak, mint például irt már eddig Jókai, s ezer, hogy oly tömérdeket, mint Lopez de Vega irt össze. — Csak az egy vadászat az, mely annak idejében merkuri szárnyakat fűzött bokáimra. E szerént ha Homér vagy Osszián hősei közt szerepelnék, e két költőtől ez volna epithetonom: »Gyorslábu, röst kezű.«

De hát solatium miseris socios stb. Valjon nem ily szatírára vonta-e barátomat is — legalább a levelezést illetőleg — röstségük. Vegyem bármelyiket volt levelező czimboráim közül! a sok közt például az én szerelmes öcsémet s poétatársamat — Pajor Istvánt, ki ugyanazon levélírási röstségben nyavalyog Szemere Miklós tisztes vén bácsi erányában legalább, melyben jó magam. Azon ürügy, hogy tán ennek annak nem válaszoltam minden levelére, nem mentség! A sokkal juniorabb háromszor is írjon addig, míg a senior egyszer! Ez a jó arány! megálljatok csak! Lépjetek csak azon korba, melyben a Plato »bipes implume« állata így kiáltoz a biblia szavaival: »nem szeretem ezeket!« (öntesti állapotát érte), majd aztán lássuk: hány zsákkal telik!

De satis est ennyit körmölnöm e rézörru tollal! Isten s szíves barátságom veled édes Pistám! azt se tudom Gyarmaton resideálsz-e most is, vagy tán falun már — epigrammokot írva. Ha valaha, most írhatnál de jure csipős bökverseket e (most már tán fogod hinni) kormányképtelen, átkozottan gazdálkodó, sáfárokodó, nem »felelős« kormánya.

Szerető barátod

Szemere Miklós.

SZILÁGYI SÁNDOR.

SIGVÁRD.

— Népmese. —

Dr. Lázár Béla úr Siegwarról jelen füzetünkbe írt tanulmányát azzal kezdi, hogy Petőfi még ismert dámákat, kik lelkesedtek a Szigvárt klastromi történetén. Ne menjünk olyan messze. Még én is — ki a világon sem voltam, mikor Petőfi már eltűnt, — ismertem, ha nem is dámákat, de egy szegény öreg cselédet, ki meséi közt Cabinetstück gyanánt tartogatta s alkalmilag nagy lelki élvezettel recitálta el előttünk Sigvárd érzékeny történetét.

Kolziár Anna, rékasi születésű, írni, olvasni nem tudó cseléd, gyermekkorában Sárosdon, Fehérmegyében, pesztonka volt gróf Eszterházy László mellett. Ott a kastélyban, az úri család körében hallotta olvasni Szigvárt történetét, kétségkívül Barczafalvi Szabó Dávid sok tekintetben méltatlanul meghurczolt, művészetre törekvő fordításában. Erre vall az egész előadás stylje, mely, mintha csak a Barczafalvié volna, úgy el van lepve új szókkal, félmúlt idővel, valákkal stb.

Közleményem értékét abban látom, hogy ez az első mutatvány irodalmunkban, mely híven feltűnteti egy újabb irodalmi mű közvetlen átvitelét a nép

ajkára. Népmese-gyűjteményekben még három ilyenfajta mese fordul elő, t. i. »a hét bölcsek«, »Ernest herczeg« és »egy szerencsétlen kereskedő hajótörése«.

Mindezek, ép úgy mint Sigvárd, kiválóan érdekesekek nyelvi szempontból. Mert mindenikök azt tanusítja, hogy a XVIII. századi nyelvújítás terminológiáját első percztől fogva elsajátítani igyekezett s nagy előszeretettel tette magáévá a nép is. A szokatlan, az új, a köznépre s általában — bárminő rangú legyen, — a közemberre erős hatással van. A ki megfigyelte népünket közvetlenül, vagy *megbízható*¹ forrásgyűjtemények alapján, — igen jól tudja, hogy beszédét örömet tarkítja szokatlan, jelentésére nézve csak sejtett szókkal. Alsóbb népelemek, pl. vasúti, póstai alkalmazottak körében a hivatalos műnyelv fogalom-elemző összetételei sehoggy sem tudnak lábrakapni. Ellenben az *indóház* köznépi nyelven országszerte járatos, sőt tavaly, Verőczén egy tiszta magyarajkú bakter szájából hallottam, hogy *várterem*-nek mondta a várótermet.

Annak tehát, a ki ismeri népünket, nem fog feltűnni, hogy a tudatlan cseléd, kinek meséjét közlendő vagyok: előadásában sűrűn használ reá nézve homályos értelmű idegen szavakat, tele van beszédje latinismussal s a nyelvújítás olyfajta műszavait is forgatja, mint a minő pl. *büvhely* vagy a Barczafalvi-készítette *ironmány*. Egész közleményünk bizonyítja, hogy a vén anyóka jószerint azzal a nyelvel, — Barczafalvi nyelvvel él, — melyen süldő-leánykorában hallotta elmesélni az érzékeny történetet.

Úgy emlékeztem, hogy »Szigvárt« ponyva-irodalmunkba is átment. Azonban az ellenkezőről kellett meggyőződnöm. Míg Csontos Szigfrid — kivel a névrokonság folytán összetéveszthettem — számtalan kiadásban forgott a ponyván, Szigvárt tudommal sohasem került oda, legalább mi nálunk. Németországban, mindjárt megjelenése után, körülbelül 1777-ben, már a ponyván árulták Szigvártnak gúnyos versbe foglalt történetét. A 32 lapra terjedő F. B.—r. von B. (a. m. Friedrich Bernitter) jegy alatt kiadott ponyvairodalmi termék megvan a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában (Crim., 148, colligatum), a következő cím alatt:

Sieewart, oder der auf dem Grab seiner Geliebten jämmerlich verfrorene Kapuciner. Eine abentheuerlich, aber wahrhafte Mord- und Klostergeschichte, die sich vor etlichen Jahren im Fürstenthum Oettingen mit eines Amtmannes Sohn und eines Hofraths Tochter aus Ingolstadt zugetragen.

Der christlichen Jugend zur Lehr und Ermahnung in Reime gebracht, und abzusingen, nach dem Lied: Hört zu ihr Junggesellen. etc. (V. ö. e füzet 63. l.)

Előljáróban meg kell még jegyeznem, hogy Szigvárt történetét huszonhárom évvel ezelőtt hallottam a nevezett cselédétől, ki — mint említém — írni, olvasni sem tudott, s ennélfogva pusztán csak hallomásból jegyezhetette meg magának az általa — kora után ítélve — körülbelül az 1820-as évek elején hallott mesét. Irástudatlansága kiolvasható előadásából, melynek e passusa: »a czedulára *néma hangokat irt az irás szerint*« — föltárja előttünk, minő fogalmai vannak egy irástudatlan embernek az irás mesterségéről. Az ily egyszerű ember az olvasás tényéből vonhatja le a következtetést, hogy az irásban *néma hangok* vannak letéve, melyeket a beavatottak meg tudnak szólaltatni.

¹ L, erre nézve Kálmány Lajos (Szeged népe, III. 194) találó megjegyzését,

Volt egyszer egy szegény öreg asszony, a ki hét éves fiacskájával árván maradt. Mint édes anyja, mert érezte bajainak tódulását, bejárult a klostromba a provinciálísho¹ s megkéri vala, hogy mivel ű érzi halálát, viselné gongyát elmaradt árvájának.

Az édes anyja csak rövideden elhalálozott és azon árva gyermeknek fel-fogák ügyét a kommentbéli² szerzetesek. Neveltették űtet minden isteni félelemben annyira, míg több időt érvén megemberkorodott a klostromban, a hol a szerzetesek nagyon szerették űtet, szelíd és jámbor lévén. Ezen lelkipásztorok között a főrendbéli szerzetesek járandók voltak egy nagyságos úrho³. Egy időben ebédre voltak hozzá híva, mikor a nagyságos úr ebéd közben panaszolódott, hogy egyetlen fia mellé nem tud egy jó instuktort² találni, s igen meg-szolgálna nekik, ha tudnának valakit a ki szelíd lenne, mivelhogy mingyárt arra gondolt, hogy fia mellett van egy nagyobb leánya. Mingyárt a gvárdián mondá, hogy más jobbat meg értelmesebbet, meg szelídebbet nem lehetne említeni, mint a minő Sigvárd.

Kérdi a nagyságos úr, hogy »ki lenne az a Sigvárd?« S mondák a szerzetesek, hogy az egy szegény özvegy asszony gyermeke volna, a kit űk hét éves korától fölneveltek és mán huszonkét esztendő. Azolta mindég az ű kezek között van, de semmi panaszt nem mondhatnak reája. Ezzel a nagyságos úr tüstént befogat és mongya, hogy minden vevalójával hozzák el a klostrombul. A míg befogtak, a nagyságos asszony leányával egy szép szobát bútorozott be a tanító számára.

Mikor a gvárdián Sigvárd szobájába lépett, az akkor is imádkozott s kérte az Istent, hogy ne feledkezzen meg rulla. Az ajtón zörgetvén, fölkel a térgyepőrül, s a gvárdián imígyen szóllott ű hozzája: »édes szívem Sigvárd! szedd össze mindenedet, felülsz a hintóra és egy jó urasághoz viszlek házi tanítónak.«

Sigvárd felült az hintóban, az égre nízett és egy szóllott magába: Istenem! ilyen úri hintóba se ültem még, pedig huszonkét évkoromat maholnap betöltöm!

Odaérkezve, megnyitották a kaput, a hol már kint várták Sigvárdot. Meglátá Sigvárd a kívül lévőköt, köszöne és elfogadá a nagyságos úr, és mondá: »Isten hozott!« — »Magam is igyeksztem,« felelé Sigvárd.

Meghallván a nagyságos asszony a tanító érkezését, elhagyta leányát s fiacskájával Sigvárd elé méne az ebédlőben. Szóla ekkor a gvárdián: »fiam! ez a te asszonyod s ez a gyermek lessz a te kezed gondviselése alatt, kit oktadni és minden jóra kell tanítanod.«

Kézcsókolással járult Sigvárd a nagyságos asszonyho³. Az pedig szólla: »no fiam Isten hozott!« — »Magam is igyeksztem, nagysága!« Felelé a nagyságos asszony: »édes fiam bizonynyal nem rossz helyre léptél, mert ha igyekezel, fáradságod jutalmát megkapod; mostan pedig ülj le és egyél, ha elég lessz az ami az asztalon van.« ű pedig azt gondolta magában, hogy bizony századrésnyi is elég volna.

És kérdik vala tülle: »fiam Sigvárd! mit kívánsz, hogy neked hű szolgálataidért adakozzunk?« Megszóla a gvárdián: »szívedhez kapcsolom nagyságos

¹ conventbéli.

² instructort.

uram! mert idáig én ápoltam hét éves korátul s olybá nízem, minthacsak édes gyermekem volna; a mit rászánsz, nem húzod hátra kezedet tülle.«

Azzal megköszöné az ebédet, az asszony pedig kiméne ű vélle: »No fiam: megmutatom szobáját, minden a mi itt van, mint sajátodat úgy használd.« Ū asztán elrejté¹ kis holmicskéjít és engedelmet kért, hogy elmenne, mert még könyvei maradtak. A klastromban összeszedte könyveit és egy fráter el segített neki vinni, a kit azzal a pár krajezárral a mit tanítással keresett, megajándékozá.

A nagyságos úr fia pedig nagyon megszerette az asztalnál s kérte az attyát: »atyám! hagy mennyek a tanítóho'.« S elvezették a Sigvárd szobájába, a kinek lelkire kapcsolták, hogy valahogy a gyermek tülle rossz szavat ne halljon, rossz példát ne lászson. Sigvárd a gyermeknek ezután is szorgalmatosan viselte gongyát, úgy hogy nagy kedvibe vólt a házi népnek szelidségiért. Sigvárd pedig mindég arra gondolt, hogy attyát nem is esmérte, annyára se emlékezett s mikor szobájában egyedül vólt, sírt keservessen.

Így hát három fertály esztendő telt el, de még akkor se szóltak egymásho' a kisasszonynyal, mert másutt mint az asztalnál nem is láthatták egymást. Pedig a kisasszonynak nagyon megtetszett Sigvárd és gyakran küldött egy árva szobaleányátul czéduát, melyre *néma hangokat irt az irás szerint*.

Betelik az eggy év: a nagyságos úrnak neve napja volt Szilveszter estéjin s ekkor gyütt össze Sigvárd először a házi úr leányával, a ki az ajtónyílás között megvallá neki, hogy »szeretlek.« — Vizzonolja Sigvárd: »óh nagysága! az én szívem is, mint a kiégett tűz hogy elhamvad, semmivé vált.« Azzal megfogák egymás kezit, de hogy a szobaaajtó nyílt, csak elereszték s elmenének egymástul. Így aztán csak czéduával értették egymást ezentül.

Egyszer szól a szobaleányának a kisasszony, hogy »édes leányom vidd el ezt a czéduát a tanítónak;« a mely czéduában ezt írta a kisasszony: »Szerelmes Sigvárdom! én délután hat órákkor a kertbe megyek, atyám, anyám kikocsikázik a külső majorságba, a kertbe' majd találkozhatunk, hogy legalább én egyszer beszélhessek te véled.«

Elolvasá Sigvárd s mondá a szógáloleánynek, hogy eggy perczig lépjen ki, hogy itt ne érék, s majd az ablak héjazattya hasadékján fog kivetni eggy czéduát a melyet a kisasszonynak vigyen. Ezután, elolvasván a levelet, azt írta, hogy ű is várván várja a bóldog órát, melyben szíve érzéseit kibeszélheti. Megírván a levelet, kitette a hasadékon és a leány, a ki az ambituson járkált, észrevévén, bevette.

Estefelé hat órákor csakugyan készültek a háziak, s kérdék Sigvárdtul, hogy kikocsikázik-e velük a külső majorságba. De vizzonolja Sigvárd: »nagyságos uram nem lehet, nagy feladat van a gyermeknek, megtart másfél óráig, azt nem lehet félbeszakítani.« — »Jól van Sigvárd, csak hüven igyekezzél, én is igyekezem erányodban.«

A mint kikocsikáztak, a kisasszony lement a kertbe, utánna Sigvárd a fiúcskával. A fiúcska aztán jádzoatott eggy kis báránykájával, Sigvárd és a kisasszony pedig egymásnak megfogadták, hogy egymást soha el nem hagyják.

De a míg a szerelmüket vallották, nem tudták, hogy ű utánunk van eggy leleskedő sátán lélek, a ki kihallgatá beszédgyüket. Így tehát a két szerelmes

¹ berakosgatá; v. ö. „rejtőke, a. m. rejtékfiók“ Kriza: Vadrózsák, 514. l.

ifjú párnak nem sokáig tartott boldogsága, mert pár nappal ezután, a sétaterén a leleskedő szekretárius, a ki a nagyságos úr lányát el akarta venni, de az szóba se állott vele, — bevádoló űket. S mondá neki: »én szomorú hírt jelentek nagyságának.« — »Honnan és mifelől?« — »Leányod és Sigvárd felől. Lám jobb lett volna ha neked adod lányodat, akkor most nem kellene féltened.« — »De hogyan és miként tudod te mind ezeket?« — »Fontos szókat mondottak egymásnak és szerelmet esküdtek.« — Mondá a nagyságos úr: »hiszen ezen én könnyen segíték.«

Felméne tüstént a nagyságos asszonyho' s mondá: »Szívem! nem jó hírt hozok.« — »Hogyan, tán valaki elhalálozott?« — »Még ennél is nagyobb: Sigvárdurul és leányunkrul így meg így hallottam. Lányodat tehát klastromba viszem, Sigvárdot pedig elparancsolom a háztul.« Felelé a nagyságos asszony, hogy »hiszen ez nem is lehet igaz: az én egyetlen leányomat éppen csak ezért, nem adom klastromba, hanem Sigvárdot elparancsolhatod.« Csakugyan Sigvárdot elparancsolták.

Hívatta a nagyságos úr Sigvárdot s mondá neki: »fiam! nem jót hallék és féltém gyermekemet.« — »Uram, tiszta ártatlanság!« viszonoló Sigvárd. De azért csak kifizeté duplán és elbocsátá házáttul. A nagyságos úr háza előtt pedig egy gróf lakott, kinek két fia volt, s a ki többször hitta Sigvárdot, hogy nem annyit, ha négyannyit adna neki. Sigvárd pedig méne egyenest a grófo', s annak mondá, hogy »gróf úr, ha akarja, ímhol mingyárt általlépek«. A gróf örömmel ráállt, Sigvárd pedig a szolgát által küldé ruháiért, a szobaleánynak czédulát adván kezeibe, hogy azt a kisasszonynak adja által.

A kisasszony pedig el volt zárva egy nagy üres szobába s a czédulából érté, mert nem is tudta, hogy Sigvárd csak a szomszédba ment. Sigvárd azonban néhány nap múlva megígérte, hogy átmegy hozzája.

Mivel a két ház közel volt, Sigvárd a ház héjazatjárul a másikéra lépett és ott leereszkedett a kisasszony szobájába. De ezen is rajt' vesztettek, mert a szekretárius kileste és besúgta a nagyságos úrnak, hogy »uram! tudd meg, hogy lányod szerencsétlen lessz, mert képzeld csak, Sigvárd most a ház héjazatján jár be hozzája.« Az úr asztán elmondta a feleséginek s elhatározták, hogy nincs mást mit tenni, hanem »a mid van szedd össze, elviszünk az apácákho' ide s ide a városba.«

A leány asztán míg készülődött, hamarossan írt egy czédulát, melyben azt írta, hogy »elvisznek ebbe s ebbe a városba az apácákho', így tehát ez az utolsó levelem hozzád, szorítsd szívedhő' s valahányszor megnézed, mindég engem képzelj alatta; küldj nekem is írást.« — Sigvárd válaszola czédulával s mondá: »szívem, én oda is követlek.«

Csakugyan azon éjjel el is vivé a nagyságos úr leányát, mit Sigvárd a szobaleánytul meg is tudott. Eltökélte magában, hogy elhagyja ű is a várost s elbolyong, valahogy csak ráakad, szó után, arra a helyre, hova kedvesét vitték. Bement ennekokáért a grófi kasznárho' s kérdezgetődött az után a hely után. Az elmondta neki, hogy erre és erre van s kérdezte, hogy »miért kérdi a prefektus úr?« — mert már ekkor ez volt Sigvárdnak a titulája. — Csak olyan nevezetes előttem, — mondá Sigvárd.

Mihent a kasznártul megérté a város fekvését, haza ment, összepakolta azt a holmijit a mit elakart vinni, a többit pedig szétosztotta a szegény cse-

lédek között. Früstök után jelenté a grófnak, hogy elhagyja a házát, — de még ekkor nem tudták, hogy a szomszéd nagyságos úr leányát is elvitték. A gróf is megköszönte Sigvárdnak az eddigi szívességét, s fogadott neki egy kocsit, melyen Sigvárd elutazott.

Mikor annak a városnak a piacznán a hová szándékozott, Sigvárd leszállott s éppen fogadó után nézelődött, hát látja, hogy ű utánna gyün kardosan egy fiatal, ű nálla ugyan korbélibb úr. Rákiált ez a kardos fiatal úr: »barátom Sigvárd! hol vetted itt magadat?» Ű meg megállt, visszafordult, de nem emlékezett vissza arra a ki megszólította. Az pedig viszónolá: »nem ömsersz ugyebár? pedig itten ebbe s ebbe a városba együtt tanúltunk.« Akkor emlékezék Sigvárd ezen kedves jó barátjára, kivel gyermekkorában együtt tanúlt. Kérdeze asztán túlle, hogy »hát itt lakozol?» — »Itten barátom, hát te hol lakozol?» Felelé nagy búsan Sigvárd: »barátom! én szerencsétlen zarándok vagyok!» — »No akkor jöjj házamho'« — felelt a fiatal, — »közel van, és én ebben a városban városi fiskus vagyok.«

Akkoron felszedé egy szolga Sigvárd holmiját s elvivé azonnal a fiskus házáho', a hol asztán szegény Sigvárd elbeszélte a véle történt dolgokat jó barátjának. Elmondá a véle történt esetet a miért most bújosik.

»Barátom ne félj! — mondá a fiskárius — tudsz-e valami kerti munkát, mert az apácák kertésze éppen most halt meg és én befolyásommal beintézlek hozzájuk.« Ez megcsillapítá Sigvárd szívbeli fájdalmát, meg a fiskus is szívesen fogadta útet. És kéri a feleségét, hogy a még ű oda lessz, ezen ifjúnak nyájassan járna el ügyibe.

Ezután délben elméne a fiskárius az apácza fejedelemasszonyho', hogy beszélne vélle. Beszédközben kéri vala a fejedelemasszony, hogy a fiskárius úr nem tudna-e valami kertésznek való embert, mivelhogy az ű kertészsűk meghalálozott s tízed-napja, hogy kertész nélkül volnának. A fiskárius pedig viszónolá, hogy tudna ű egyyet, a ki éppen most gyütt külső országokbul.

Megörült ennek a fejedelemasszony, és mondá, hogy azt ű meg fogja fogadni fizetésért koszt nélkül, s reggel hat órákkor és este hat órákkor ki kell takarodniá a kertbüil, mert az apácák — a kiknek férfiarczot sem szabad látni — akkor sétálnak. A fizetést azonnal előre kiadta, s mondá a fiskáriusnak, hogy kilencz órákkor jelenjen meg vélle, a portás apácza majd bevezeti.

A Sigvárd tehát kertész lett s tanakodott magába', vajon fog-e találkozni kedvesivel. De azért a rendet megtartotta s mindent akkurátosan el is végezett.

Az apácák kertyeibe napközbe egy szógáló járt le zöldségért, a kihez Sigvárd mindég szépen beszélt. Egyszer asztán megszólította, hogy ebbül és ebbül a városbul nem vólna-e itt egy apácza? A szógáló leány azt felelé, hogy csakugyan van, de a miolta idehozták mindég beteg, s ha nem gyünnek érte, meg is hal.

Sigvárd mondja másnap a szógálónak: »édes húgoeskmám! maga sohase találkozik avval a kisasszonynyal?» Az pedig monda: »dehogy nem, hiszen én viszem be neki óraszámra hol a herbateát, hol a levest.« Megkérte és megajándékozta néhány darab huszassal Sigvárd ez alkalommal a leányzót, hogy vinne el egy czédulácskát, hogy azt senki se lássa, és csakúgy hozza vissza.

A mint a leány felment, a levest éppen be kellett vinni a beteg apáczáho'. A mint bevitte a szógáló, így szólott: »kedves kisasszony, ide egy új kertész gyütt a ki kisasszonynak ezt a czédulát küldötte.«

Megörült a czédulának a kisasszony s kérte a szógálót: »édes Zsófiám! adja ide legszebb ruhámat, azt magának ajándékozom,« s összehajtván átadta a leánynak. Aztán azt kérte tőle, hogy ültesse föl az ágyban, s adjon ténzt, papirost és hozzá való eszközöket, mert az asztal sarkán fog írni czédulát. A még pedig írni fog, addig kiküldé a leányt vigyázni. De senki se gyűtt, s megírhatta a mit akart, mert azt kívánta Sigvárd, hogy legyűnne a kertbe, hogy láthatná. A kisasszony tehát azt írta, hogy a kő státua mellett, három fügefánál van az ő állomása, Sigvárd a státua möggé elbújhat, s ottan beszélhetnek egymás között.

Sigvárd megkapta a leánytul az irományt, s másnapra határozta az összegyűvést. Másnap hat órákor gyűtt jelteni a konyhaleány a kertésznek, hogy távozzon, mert az apácák sétálni akarnak. »Jól van húgom!« — mondá Sigvárd — »megyek én is, és bezárom a kertajtót.« De csak arra felé ment, s visszakerült a státuához, hol asztán leült.

Azelőtt egypár órával, a fejedelemasszony beméne a beteg apácához s meglátván azt felötözötten kérde tőle, hogy mit akarna? Az pedig azt felelé, hogy érzi jobbúlását s szeretne a kertbe menni. A fejedelemasszony örült ennek s mondá: »le fogjuk vezetni, hogy a levegőre gyűhessen.«

A mint két apácza levezette, leült egy helyen s magára maradt, de csakhamar körülkerült, rézsúnt fordult a státuához. Ott leülvén, kezét a bokrok közé nyujtá és Sigvárdal sok sírás között nyujtották egymásnak panaszait. Sigvárd ezután azt mondá, hogy csak bánjon jól a szobaleánnyal, akkor megszabadul, s egymásé lesznek.

Amint a beteg apáczt felvezették, az jobban érezte magát, minék a fejedelemasszony megörülvén, engedélyt adott, hogy a mikor kívánsága van a lemenetelre, bátran szóljon és levezetik. Így hát a két szerelmesek többször beszélgettek egymással a titkos búvhelyen, úgy hogy a beteg egészen új erőre kapott. E miatt megegyeztek abba, hogy egy szép estve a kisasszony összekészítse ruháját és mennyen ki titkon az épületből. És Sigvárd kocsival és létrával gyűn és elviszi magával.

De ezt a szógáló nélkül nem tehették meg.

Elgyűtt a fiskárius a maga lovain csendes alkonyon. Sigvárd a létrát kívülről odatámasztá a falho' és azután belüire is eresztett egy létrát. Mán akkor az apácza ott állott a leánnyal, a ki elhozta ruháját, és Sigvárd felment a létrán, mondván az apácának, hogy csak lépjen fel bátran s előbb adja ide a ruháját, a leánynak pedig ajándékot dobott.

De a szógáló olyan rossz lelkű volt, hogy mikor az apácza a létrán megindult, bezaladt hírt adni, hogy elszökik a beteg apácza. Hamar kiszaladtak a többi apácák, mit Sigvárd észrevéven leszaladt a létrán, hogy helyet adjon a kisasszonynak, de az ijedtibe' menni se tudott. Sigvárd berohant a kocsiba, a fiskárius azt gondolta, hogy az apácza is ott van, közibevágott a lovaknak, mire Sigvárd elájúlt, meghallván az apácák rosszelkű kiáltását: »Jaj! meghólt!« Azt tudta¹ leesett és meghólt!

Így hát elmentek haza és Sigvárd elbúcsúzott a fiskáriustul, mondván: »ha ő meghalt, én se akarok tovább élni.« Pedig nem volt igaz, s a kisasszony

¹ a. m. úgy vélte.

ágybaeső beteg lett. De Sigvárd ezt nem tudta, ezért mindent eladott a mi csak vele volt egy öltözet ruhán kívül, s elment országvilággá bújdokolni.

Bolyongásában egy faluba ért, hol a kápolna igen fel volt ékesítve. Vízet kért és kérdezősködött az öregtől, mikor a vizet nyújtván. Az elmondá, hogy egy öreg papjuk van, a ki szereti a jövevényt, csak térjen be oda. Sigvárd tehát a paróhiára szállt s az öreg lelkész jó szívvel fogadta.

»Fiam mi neved?« — kérde Sigvárdot — »de szomorú vagy.« — »Van okom reá: már régen bújdoklok.« — »Jót mondok én neked; látom tanult vagy: én téged a miseszolgálatra betanítlak.« Sigvárd felelé, hogy azt már úgysis nagyrészt tudja, mert hét éves korátul huszonkettőig papok nevelték. — »Annál könnyebben tanúlod meg, — felekkettetek, — segíj rajtam még élünk.«

Sigvárd eltökélte magát és a jószívű papnál maradt, és ezentúl nagyon szorgalmas papocska vált belülle.

A még ű itt vala, addig az apácza klastromot rövid időn megütötte az isten nyila. Százhárom apácza volt, de százeggy elégett s csak kettő maradt meg: egy nyolczvan éves öreg apácza és Bátori Mária, Sigvárd kedvese. Ennek a két apáczának tehát helyet kerestek, de egész Sigvárd falujáig alkalmas kápolnát nem találtak, a hol a sekrestyébe a két apácza megvonhatta volna magát. Egyszer az öreg pap levelet kap, hogy a két apácza úgy se sokáig él, tehát fogadja be őket. Az öreg szívessen be is fogadta őket, de Sigvárd, kedvesének halálát vélte, arra nem is gondolt, hogy az egyik apácza az ű kedvese légyen.

Alighogy betették őket a tiszta szobába, az öreg apácza harmadnap lelki atyát kért, az öreg pap meggyóntatta s meg is halt. Nemsokára a fiatalabb is gyovónni kívánt. S az öreg pap azt mondá Sigvárdnak: »hallod-e fiam! eridj ki s gyóntasd meg az apáczákat.« Sigvárd tehát, kezébe vévén a szentséget, kísétált.

Mikor a haldoklóho' ért, mondá neki, számlálná el bűneit első ponttul fogva. A haldokló Bátori Mária pedig nem mondott egyebet, mint hogy a legtisztább szeretettel szeretett egy ifjú embert, és az űtet, kit ez életben Sigvárdnak neveztek.

Ezután volt-e több szentség, meggyovónt, megáldozott-e a haldokló? azt nem tudhatni; hanem mikor a gondviselő beméne, Sigvárd elájulva feküdt a földön. Szóla aztán hozzá: »jőjj magadho'!« és a mint felocsudott azonnal az ágyho' szaladt, de mán akkor a haldokló kiszenvedett.

Szóla ekkor Sigvárd az öreg papho': »öreg atyám! bánnyatok el véle s majd lesz reá gondom eltakaríttatására. A maga költségin koporsót csináltatott s kocsira ülven végig siratta, s az öreg atyának kijelenté, hogy a mi titkokat elbeszélte neki, arról a lélekrül szólt, a kit kikísérnek, — azért lett ű bújdosóvá az apáczák gonoszlelkűsége miatt.

Csak kimentek a temetőbe és mikor kiértek a temetőbe, szóla Sigvárd: »öreg atyám! a mi testünk egymás mellé jut a földbe.«

Mikor megásták a sírt, Sigvárd kirakta virágokkal, s szóla a gondviselőnek: »öreg atyám! áss még mellé egyet.«

Másnap kelvén, Sigvárd nem tudta eltemetni, hanem addig a kis kápolnába

ment. És mikor visszafelé gyűttek a temetésről, s a sírt már bétakarták, annak oldalára fektette a feszületet és zokogott keservesen :

Ím koporsód ajtajánál áll hív szeretőd,
De mán látom bé va zárva setét temetőd.

Ó kegyetlen^o bárkák!¹
Kik mély sírban^o zárták
Hívemet, —
Szívemet
Gyászban boríták.

Nem hallok már szózatodat kedves Máriám!
Mert a sírnak boltozattya vészi hangodat.

Azzal kiterjeszté két kezeit, ráborúlt a sírhalomra s kiadta lelkit.

A fentebbi verses végbúcsú Ányos Pál »Egy hív szívnek keserve kedvesse sírjánál« című költeményének első és harmadik versszakából van alakítva. Az első költemény Ányosnál így hangzik :

*Ím koporsód ajtajánál áll hív szeretőd!
De látom, hogy bé van zárva setét temetőd.
Nyisd fel! készen vár már ölem, hogy ölelhessen ;
Szívem pedig, hogy itt veled elenyészhessen ;
Ah! kegyetlen Párkák,
Kik e sírba zárták
Szívemet,
Kedvemet
Füstbe oszlatták.*

A mesében előforduló vers két utolsó sora, a harmadik versszak elejéből vett reminiscencia, mely Ányosnál így áll :

*De nem jó hívemtől szózat, nem jó felelet,
Melly keresztül hatná ezt a gyászos fedelet ;
Oh, pedig melly jól ismérte előbb szavamat!
Most hágy először egyedül sírni magamat!^o stb.*

BALLAGI ALADÁR.

Szerkesztői üzenetek. Lapunk nyomdát cserélvén, ott az általunk választott betűnemből közép nagyságú (bourgeois) betűk nem voltak készletben. Hogy a lap meg ne késsék, kénytelenek voltunk az »adattárt« szemrontó, kicsided betűkkel szedetni. Intézkedtünk azonban, hogy már a jövő számban ismét alkalmazhassuk a középfajta betűket. — Beküldött művek ismertetése legközelebb. — *R. K.* az ígért ismertetést apr. végéig kérném. — *K. P.* lapunk zártakor vettük. — *Aesh. mot. ; Pog. kor. k. ; Loy. t. ;* — nem közölhetők.

¹ Párkák.

^o Ányos Pál munkái (Magyar Minerva I.) Bécs, 1798. 81, 82. l.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS
AZ
IRODALOMTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

MÁSODIK ÉVFOLYAMÁRA.

Szerkeszti

BALLAGI ALADÁR.

E negyedévenként 8—10 ives füzetekben megjelenő folyóirat felöleli az egész magyar és idegen nyelvű hazai irodalom történetét, a tárgy történelmi oldalára fektetve a fősúlyt. Ily alapon nyernek benne helyet a hazai irodalom-történet és segédtudományai körébe vágó feldolgozott értekezések és kritikák, valamint jegyzetekkel kísért irodalomtörténeti kisebb eredeti emlékek.

Előfizetési ára egész évre 5 frt, egyes füzet ára 1 frt 50 kr. A pénz-utalványok, reclamatiók a Magy. Tud. Akadémia kiadóhivatalának (M. Tud. Akadémia palotája), a folyóirat szellemi részét illető küldemények **Ballagi Aladár** egyetemi tanárhoz (IX. Kinizsi-utca 29.) czimzendők.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ATHENAEUM“

—→ ELSŐ ÉVFOLYAMÁRA. ←—

Szerkeszti

PAUER IMRE

osztály-titkár.

A Magy. Tud. Akadémia II. osztálya a f. év elején a fentebbi czimen, **philosophiai és államtudományi** folyóiratot indított, hogy e tudományok irodalmi fejlesztését ezzel is előmozdítsa. A folyóirat megjelenik nagy nyolczad-rét alakban, évnegyedenkint nyolcz tíz ives füzetekben és egész évi folyama harminczkét ivre terjed. — **Előfizetési ára 5 frt. Egyes füzeté 1 frt 50 kr.**

A pénz-utalványok, reclamatiók a Magyar Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalának (Magy. tud. Akadémia palotája), a folyóirat szellemi részét illető küldemények **Pauer Imre** osztálytitkárnak (Magyar Tud. Akadémia palotája) czimzendők.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

A

TETTESSÉG ÉS RÉSZESSÉG TANA

czímű munka második kiadására.

Irta

Dr. WLASSICS GYULA.

A kitüntető elismerés, melyben úgy az Akadémia, mint a szakközlönyök kritikája a nevezett munkát részesítette, de a közönségnek folyton megújuló kereslete is szükségessé tették a munka második kiadásának sajtó alá rendezését. A munka ez év folyamán fog megjelenni s bolti ára 5 frt lesz.

A megjelenés előtt a M. Tud. Akadémia könyvkiadóhivatalánál jelentkező aláírók 5 forint bolti ár helyett 4 forint előfizetési áron kapják meg e munkát.